

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

УДК 177.7+37.03; 303.101

АКСЬОНОВА Віра Ігорівна,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук, Льотна академія Національного авіаційного університету

СКЛОВСЬКА Олена Іванівна,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук, Льотна академія Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ ЕТНОСОЦІАЛЬНИХ ЗМІН – ФЕНОМЕН НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В ОСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ

У статті розкривається сенс національної ідеї України у поступовому подоланні примітивного погляду на роль людини в соціокультурному просторі; боротьба за гуманітарний вибір власного суверенітету є збереженням історичного оптимізму та переходом від романтичного просвітництва до демократичного патріотизму.

***Ключові слова:** метафізика історії, архетипи професіоналізму, інформаційна цивілізація, національна ідея, патріотизм, саморегуляція особистості, нова генерація.*

Постановка проблеми. Метою гуманітарної освіти є проблема інформаційно-психологічної безпеки особистості в процесі створення комунікативно-інформаційного середовища. Ось чому особливістю гуманітарно-філософського розвитку майбутнього професіонала виявляється перехід від догматичного підходу формування стереотипів мислення до Європейського рівня громадянських якостей авіафахівця.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання професійної підготовки фахівців авіаційної галузі є основним напрямком багатьох наукових студій, в яких відображаються результати сучасних досліджень, що розвивають погляди В. Вернадського, Я. Корчака, А. Макаренка, Н. Лумана, З. Фройда, К. Юнга і деяких інших вчених закономірно підводять до висновку про необхідність філософсько-теоретичного осмислення ідеї загального інформаційного поля в галузі прикладних (педагогічно-психологічних, професійно-педагогічних) досліджень, що має безпосередньо практичне значення для професійної підготовки молодого авіатора до розуміння сутності своєї екстремальної професії.

Існують значні відмінності в поняттєвому апараті в підходах до виділення професійного розмаїття основних тенденцій відтворення операторів складних систем управління у багатьох авторів (Т. Плачинда, В. Рижиков, І. Скловський). У той же час, аналіз сучасних підходів дозволяє виділити деякі центральні положення, котрі підтриманні багатьма фахівцями в цієї галузі. Постійний діалог між професіоналами дозволяє відпрацьовувати найбільш оптимальні форми підготовки молодого авіатора. Так, наприклад, виділяється освітнє середовище, як важливе джерело підготовки авіафахівця, який спирався

на інтенції української національної ідеї. Цей об'єктивний факт засвідчує появу в XXI столітті нової історичної реальності, котра вписується в «штучний світ», тобто в техносферу (де панує технократизм змагання нової техніки, технологій тощо) та ноосферу (де інформація та її суб'єкт відображують особистісний індивідуальний вимір сучасного фахівця). Активне використання поняття «гуманістика» інформаційного середовища розглядається нами, з одного боку, як ускладнення розуміння соціального середовища, а з іншого – як необхідність переходу до інноваційних методик в процесі всебічного розвитку молодого авіатора сучасності (В. Аксьонова, В. Зарин, М. Ляховецький, О. Скловська).

Метою статті є вивчення досвіду соціально-гуманітарної підготовки майбутнього авіатора за допомогою осмислення закордонного та власного досвіду льотних навчальних закладів, зокрема кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук ЛА НАУ.

Виклад основного матеріалу. Життєдіяльність курсанта ЛА НАУ розгортається як в етносоціальному середовищі, так і в інформаційному полі, яке створюється в залежності від рівня корпоративної культури.

На рубежі тисячоліть достатньо активно використовуються поняття «професійна підготовка фахівців», «суб'єкт інформаційної сфери», «інфраструктура освітнього простору», «суб'єктивація громадської активності», «корпоративна авіаційна культура», «цивілізованість патріотичних поглядів», «національне усвідомлення особистості».

Така ієрархізація в онтологічному та епістемологічному сенсах відображує суб'єктивацію молодого авіатора в інформаційній взаємодії з корпоративним, професійним та етносоціальним оточенням, що має свою закономірну специфіку системно-структурного, логічного та ситуативного функціонування, як нелінійно-постнекласичне осмислення майбутньої професії (синергетичний ракурс).

Неоліберальна історіографія зараз реалізує іноді шляхи механічної заміни «супер-інтернаціоналістичних» радянських міфологем виховання за стереотипами лише моністичного тлумачення сенсу «етносоціальної енергії», середовища, природи (суб'єктивуючи вчення В. Вернадського про ноосферу).

Тривалий час філософія у просторі фундаментальних засад освіти становила важливий компонент дефініційно-системного мислення, використовуючи спадщину «великих педагогів і філософів», розгортаючи як додаток духу, сукупну гуманістику виявлення глобальних соціокультурних трансформацій суспільства. Оскільки є кодекс загальнолюдської моралі, що передбачає виявлення поваги навіть до громадської (віктимної) жертви постає, як духовна відповідальність за долю етносу, зокрема спрямування на з'єднання когорти свідомих патріотів. Без цього майже не можна припинити «ліберальну демагогію» або лише з'ясувати участь вихованця в необхідних соціальних змінах, або часто-густо, зрозуміти про те, що нібито наша педагогічна парадигма – це механічний конгломерат знань наукових і духовних. У понятійній системі «етичний нахил парадигми», ще з ранньохристиянських педагогів, завжди статус Наставника займав центральне місце, бо він допомагав орієнтуватися серед філософських концептів, до тієї чи іншої галузей соціокультурної дійсності, оскільки демократичний патріотизм є запорука прогресу освіти і української держави та суспільства. Саме цей шлях розгортання філософії, як оновленої характеристики освіти, притаманний не тільки для давнини і нового часу, а й для XXI століття.

Інновації мають бути пов'язані з осмисленням відповіді видатних українських гуманістів, в першу чергу, Великого Кобзаря, з його прогнозом про створення на еволюційній основі «сім'ї великої, вільної, нової», яка через страждання трансформує український етнос в українську політичну націю. Така логіка є гуманістичним внеском носіїв демократично-патріотичного напрямку у європейський шлях розвитку. Іншими словами, філософеми людяності простору освіти, як і загальна філософістика, потребують звернення саме до ідеї гуманізму, який суттєво впливає на стабілізацію соціального простору, може висувати проекти реформування освіти, її безперервного існування в майбутньому, що дає можливість її реорганізації на основі існуючих «українських шкіл майбутнього», особливо за досвідом

В. Сухомлинського. Звичайно, аж ніяк і не завжди ці проекти співвідносилися з соціально-культурними, фінансовими ресурсами, але вони завжди випереджали свій час і задавали перспективу в розвитку освітньої системи і філософської педагогічної думки.

Стан справ у освітньому просторі України поступово почав конструктивно змінюватися. Створюються асоціації і об'єднання філософів та педагогів, що спеціалізуються в галузі гуманізації освіти, виявляють зацікавленість до проблем філософії нестабільності, до наукових методів її подолання за допомогою досвіду духовних побратимів з Прибалтики, Молдови та інших регіонів, де відбулося громадське гальмування етносоціального протистояння, яке трансформувалося у форми політичної конфронтації між корінним та «нетитульним» населенням.

Аналіз ментально-ціннісних символів формування масової національної системи виховання потребує уважного вивчення шляхетної традиції, оптимізуючи комунікативну гуманістику соціального простору у душі «освітньої парадигми», змістовне значення якої має ще бути узгодженим науковою елітою з таким поняттям як «педагогічна парадигма» (В. Андрущенко, Є. Борінштейн, В. Кремень, М. Романенко). Здійснений аналіз продемонстрував, що зберігаючи загальне епістемологічне значення терміну «парадигма», що відображує систему візіїв, методів, прийомів та засобів освітньо-історичного пояснення, зміст поняття «освітня парадигма» знаходить своє онтологічне висвітлення у контексті існування процесу базового рівня професійної комунікації, як систему онтологічних сенсів та індивідуальних аспектів філософських тлумачень пізнання освітніх парадигм. Вже наприкінці 80-х років ХХ ст. в Україні почали вживати це поняття, щоб продекларувати те, що «офіційна філософія» відмовляється бути добровільною «прислужницею ЦК КПРС». Тому й посилюється пошук епістемологічних носіїв шляхетних поглядів. У якісній етносоціальній зміні понять засвоєння нових категорій, що є відтворенням ідеальних патернів під впливом метаморфоз духу істини, іде метафізичний поступ, близький тому, що відображають дух і світських, і релігійних почуттів в процесі постійного пошуку сенсу життя.

Аналізуючи дані таблиці 1, ми з'ясовуємо пізнавальні установки і соціальні орієнтири професійно-комунікативного навчання майбутніх авіаторів, що обумовлені світовими тенденціями комунікативного суспільства. Це відображається в освітньому просторі європейських країн, у професійно-комунікативній підготовці українських фахівців тощо. Професійна хода буття використовує синкретичне осмислення громадянської відповідальності молодих авіаторів, які почали більш чітко усвідомлювати власну професіоналізацію, але в аспекті поглиблення процесів демократизації в Україні.

Структура нашого дослідження передбачає аналіз еволюції професійної свідомості курсантів ЛА НАУ у постімперську добу на фоні власного духовного розвитку, соціальної участі особистості в процесі становлення громадянського суспільства та суперечливої зміни вектору політичної активності українського народу. Простежується перманентний конфлікт «батьків і дітей», прихильність молодого покоління до громадянської взаємодії на користь становлення цивілізаційних чеснот пасіонаріїв (Л. Гумільов), але у контексті національних вимог до негайної реалізації ідеалів патріотичних носіїв площини європейської відповідальності, що висвітлює роль християнських ідеалів (М. Вебер), щоб більш вдало формувати громадянські та професійні якості майбутніх фахівців, носіїв професійно-екологічної доктрини, серед захисників Кобзаревих проявів духу політичної нації. У цілому соціально-гуманітарний комплекс знань, головним чином, окреслює ноосферо-цивілізаційний сенс професійної культури, який ми аналізуємо, як духовну рису фахівця, зокрема відображує етичний і морально-духовний портрет фахівця льотної справи тощо. За умов постіндустріальної доби української цивілізації, він діє таким чином, щоб мати чіткі громадські уявлення та усвідомлення аксіологічного аспекту своїх прав та обов'язків, демонструючи креативне зростання, становлення генерації «нової духовної аристократії».

Таблиця 1

Пізнавальні установки і соціальні орієнтири професійно-комунікативного навчання майбутніх фахівців (в%)
(Льотна академія Національного авіаційного університету України)

Оцінка успішності навчання	Сфери життєдіяльності					
	Навчання та професійна підготовка	Громадсько-політична діяльність	Особисті стосунки в академ. групі	Розваги, особисті орієнтири дозвілля	Бізнес, добробут – особистий вияв	Духовне самовдосконалення власної персони
Відмінні	18,9	18,2	15,4	15,1	11,7	14,9
Добрі та відмінні	43,7	40,9	41,2	32,9	35,3	42,7
Добрі та задовільні	32,0	40,9	37,4	45,2	43,8	36,9
Задовільні	5,3	—	5,9	6,9	9,2	5,4

Дані таблиці 2 відображають рівень пізнавальної активності і мотиви льотного навчання, щоб викладачі соціально-гуманітарних наук мали змогу реально ефективно формувати громадянську позицію майбутніх авіаторів, корегувати використання методологічних платформ гуманітарних наук, з філософських позицій оцінювати рівень патріотизму і професіоналізму, саме зараз співпадає з втіленням у процес навчання європейських ідеалів та цінностей. У той же час, окрема авіаційна корпорація найбільш оптимізує можливості для творчого зростання молоді генерації, якою створюються оптимальні умови для апробації громадських навичок. Вихід на друге за ціннісною вагою місце такої галузі, як особиста професійна «ніша у суспільстві», «корпоративна культура у цивільній авіації», висвітлює комунікативно-професійні орієнтири серед респондентів. З одного боку, це відображує привабливість опанування онтологічних цінностей, і гальмує у свідомості молоді пріоритети «бізнесу і розваг». З іншого боку, тут не обійтись без системного свідомого відношення до гуманітарного навчання у вищому навчальному закладі. Істотний вплив на «успішність» курсантів, мають мотиви професійної комунікації в аспекті орієнтирів навчання (фундаментальне і прикладне знання), що знайшло підтвердження у різноманітних варіантах курсантських відповідей. Сенс соціального буття є те, без чого чітко виявити корисну мету неможливо. Сьогодні, як ніколи, молода людина формує свої життєві умови, пов'язуючи власну долю зі зміцненням українського державного суверенітету. Взаємодія професіоналізму, філософії, моралі, громадської думки об'єднують носіїв громадських традицій у душі «нескореної козацької нації». Етичні норми, звичаї, у процесі виховання молодих патріотів формуються завдяки гуманістиці оптимізму, легітимного механізму громадського захисту. Цивілізований патріотизм можливо розвинути завдяки рефлексії, соціально-філософському аналізу настроїв і власних почуттів (своїх козацьких пращурів, що мали у свідомості природну гуманістику внутрішньої правди, самоочищення і любові як до всієї України, так і до окремої людини) та завдяки вільному опануванню безцензурної інформації відповідно духу критичного раціоналізму.

Таблиця 2

*Пізнавальна активність і мотиви льотного навчання майбутніх фахівців
для подолання стереотипів волонтаризму і споживацької психології*

Оцінки	Мотиви навчання								
Самооцінка	Отримати диплом	Посісти певне місце у суспільстві	Здобути Професію	Маги високий заробіток	Отримати престижну професію	Стаги культурною особою	Розвинути та реалізувати свої здібності	Продовжити відносно безтурботне існування	Не хочеться йти до армії допрацювати
«5»	8.8	17	13.3	14.5	13.6	17.8	25.1	—	—
«5-4»	37.8	38.9	44.4	39.5	45.4	43.6	41.4	5	3
«4-3»	45.5	39.2	34.8	39.3	36.3	34.7	28.8	15	21
«3»	9.5	5	7.8	6.6	4.8	3.2	4.4	80	75

Висновки та перспективи подальших досліджень. Питання про те, чому у творчості педагогів-просвітян йде таке ретельне софійне осмислення героїчної віктимності історичного етносу, постає як еволюційний поштовх до самовідтворення української політичної нації, де світовий розум – це принцип, який діє оскільки не можна обоювати дух насилля, дикунства, варварства. По-перше, необхідно усвідомлювати у змісті українського буття роль загальної ідеї, яка обумовлює розуміння віктимності історії, до якого подібні (як споріднені) форми Логосу та розуміння свого «Я» видатною людиною (її часто імітує «видатна посередність»). По-друге, софійність репрезентує своє «Я-буття» – шляхетну духовність волі проти «бунту мас». Ціннісні ознаки лише тоді перемагають, коли відзначають також роль та значення цивілізаційних умов присутності римського права, в якому відправним пунктом є поняття легітимного захисту гідності людини. По-третє, в європейській культурній традиції національний дух діє відповідно принципам громадського оновлення, оскільки свобода, безумовно, є першоджерелом, що заявило про себе як про свідоме концептуальне осмислення антроподицеї надії, що об'єктивує феномен віктимної софійності носіїв етносоціальних верств, що поєднує соборну волю всіх регіонів і верств в єдине ціле.

Перспективами подальших досліджень даної проблеми є софіологічне розуміння механізму громадського опору бюрократичній протидії, що свідомо заторкує рух невігласів з їх обоюванням негативізмів зовнішнього тиску на владу. У центрі уваги подальших досліджень має бути також аналіз опозиційної (іноді латентної) свідомості молодого покоління, яка має право поєднуватися з однопумцями, а також – право на презентацію сполучення етносоціальних інтересів і громадян, і окремих регіонів з відшкодуванням помилок політичної авторитарності влади, бо саме такі дії свідомих громадян гальмують вектор метафізичної державної сили. Без цього важко протистояти у еволюційній площині ворогам і, зокрема агресивним сусідам. Неможливо також тільки за допомоги етнобіологічних підходів (соціал-дарвінізм), без змістовного логічного аналізу того, що означає поняття «освітне буття» або «суверенне мислення», нарешті, «фрагментарність сучасного життя», без філософського розуміння механізмів діяльності «національних влад і опозиціонерів» тощо, зрозуміти феномен національної ідеї.

Список використаних джерел

1. Аксьонова В. І., Скловський І. З. Дискурс у контексті цивілізаційного розвитку України. Перспективи: ред. кол. А. І. Кавалеров (голова), 2008. №4 (44). С. 3–9.
2. Зарин В. М. Неприхотливый трудяга. Авиация и время. 2002. № 2. С. 4–24.
3. Корчак Я. Дитя людське. Вибрані твори: пер. з польськ. Київ: Дух і літера, 2007. 536 с.
4. Макаренко А. С. Педагогическая поэма. Київ: Радянська школа, 1987. 512 с.
5. Ляховецький М. Б. Все о крыле: страницы жизни и творчества авиаконструктора К. А. Калинина. Харьков: Прапор, 1988. 184 с.
6. Плачинда Т. С. До питанні підвищення якості професійної освіти. Актуальні питання освіти і науки. / Національний економічний університет імені С. Кузнеця. Харків: 2016. С. 353–358.
7. Рижиков В. С. Формування духовності професіонала в системі професійної підготовки операторів складних систем. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми. Київ: 2007. № 11. С. 184–186.
8. Скловська О. І., Скловський І. З. Основні наукові підходи до визначення термінології в галузі корпоративної культури. Роль мови та літератури в розвитку сучасного суспільства / Південноукраїнська організація. «Центр філологічних досліджень». Одеса: 2012. С. 101–105.
9. Юнг К. Г. Духовные проблемы современного человека. Сознание и бессознательное / Спб.: Университетская книга, 1997. С. 474–499.

References

1. Aksonova, V.I. & Sklovskiy, I.Z. (2008). Diskurs u konteksti tsivilizatsiyynogo rozvitku Ukraini [*Discourse in the context of civilization development of Ukraine*]. Perspektivi. Rid.kol: A.I.Kavalerov(golova). №4 (44), 3–9 [*in Ukrainian*].
2. Zarin, V.M. (2002). Neprihotliviy trudyaga. Aviatsiya i vremena [*An unskilled laborer. Aviation and time*] [*in Russia*].
3. Korchak, Y. (2007). Ditya lyudske [*The child is human*]. Vibrani tvori. Per. z polsk. Kyiv: Duh i litera, 536 [*in Ukrainian*].
4. Makarenko, A.S. (1987). Pedagogicheskaya poema [*The pedagogical poem*]. Kyiv: Radyanska shkola, 1987. 512 [*in Ukrainian*].
5. Lyahovetskiy, M.B. (1988). Vse o kryile: stranitsyi zhizni i tvorchestva aviakonstruktora K.A. Kalinina [*All about the wing: pages of life and creativity of the aircraft designer K.A. Kalinin. Harkov: Prapor, 184*]. [*in Ukrainian*].
6. Plachinda, T.S. (2016). Do voprosu povysheniya kachestva professional'nogo obrazovaniya [*To the problem of professional education quality improvement*]. Aktualni pitannya osviti i nauki. Zbirnik naukovih statey. Harkiv: Natsionalniy ekonomichniy universitet imeni S. Kuzneta, 353–358 [*in Ukrainian*].
7. Rizhikov, V.S. (2007). Formuvannya duhovnosti profesionala v sistemi profesiynoi pidgotovki operatoriv skladnih sistem [*Formation of spirituality of a professional in the system of professional training of operators of complex systems*]. Pedagogika, psihologiya ta mediko-biologichni problemi. № 11. 184–186 [*in Ukrainian*].
8. Sklovskaya, O.I. & Sklovskiy, I.Z. (2012). Osnovni naukovii pidhodi do viznachennya terminologii v galuzi korporativnoi kulturi [*Basic scientific approaches to the definition of terminology in the field of corporate culture*]. Rol movi ta literaturi v rozvitku suchasnogo suspilstva. Odesa: Pivdenno-ukrayinska organizatsiya: «tsentr filologichnih doslidzhen», 101–105 [*in Ukrainian*].
9. Yung, K.G. (1997). Duhovnyie problemyi sovremennogo cheloveka. Soznanie i bessoznatelnoe [*Spiritual problems of modern man. Consciousness and the unconscious*]. Spb.: Universitetskaya kniga, 474–499 [*in Russia*].

AKSENOVA Vira, candidate of philosophy, Associate Professor Department of Professional Pedagogy and Humanitarian Sciences Flight Academy of the National Aviation University;

SKLOVSKA Olena, candidate of historical sciences, Associate Professor of Department of Professional Pedagogy and Humanitarian Sciences Flight Academy of National Aviation University.

THE PROBLEMS OF ETHNO-SOCIAL CHANGES ARE THE PHENOMENON OF THE NATIONAL IDEA IN THE EDUCATIONAL CONTEXT

Abstract. Formulation of the problem. *The purpose of humanitarian education is the problem of informational and psychological security of the individual in the process of creating a communicative and informational space. That is why the peculiarity of the humanitarian and philosophical development of the future professional is the transition from a dogmatic approach to the formation of stereotypes of thinking to the European level of civil qualities of aviation specialist.*

Analysis of recent research and publications. *The issues of professional training of aviation specialists are the main focus of many scientific studies, which reflect the results of modern studies that develop the views of V. Vernadsky, Y. Korchak, A. Makarenko, N. Luman, Z. Freud, K. Yung and some other scientists logically lead to the conclusion that the philosophical and theoretical conception of the idea of a general information field in the sphere of application (pedagogical-psychological, professional and pedagogical) research is of practical significance for a professional preparation of a young aviator to understand the essence of his extreme profession. There are significant differences in the conceptual apparatus in the approaches to the selection of the professional diversity of the main tendencies of reproduction of operators of complex control systems by many authors (T. Plachinda, V. Rihikov, I. Sklovsky). At the same time, the analysis of modern approaches allows to highlight some central provisions, which are supported by many specialists in this field. Permanent dialogue between professionals allows you to work out the most optimal forms of training a young aviator. For example, the educational environment is highlighted as an important source of training for aviation specialist who relied on the intentions of the Ukrainian national idea. This objective fact testifies to the emergence in the XXI century of a new historical reality that fits into the "artificial world", that is, in the technosphere (where technocratic competition of new technology and appearance of new technologies, etc.) and the noosphere (where information and its subject reflect individual measurements of modern specialist). The active use of the notion of "humanism" of the information environment is considered by us, on the one hand, as a complication of the understanding of the social environment, and on the other – as the need for the transition to innovative methods in the process of comprehensive development of the young aviator of the modern life (V. Aksonova, V. Zaryn, M. Lyakhovetsky, O. Sklovskaya).*

The purpose of the article is *to study the experience of the future aviators and their social and humanitarian preparation by means of comprehension of the foreign and native experience of flying educational institutions, in particular, the Department of Professional Pedagogy and Social and Human Sciences LA NAU.*

Ethno-social problems of changes are the phenomenon of national idea in educational context. The sense of Ukrainian National idea is in gradual overcoming of the primitive view of the human role in sociocultural space.

The struggle for humanistic dimension of the own sovereignty is the maintaining of historical optimism and the transition from romantic enlightenment to democratic patriotism.

Key words: *Metaphysics of history, archetypes, professionalism, informative civilization, national idea, patriotism, self-regulation, new-generation.*

*Одержано редакцією: 09.01.2018 р.
Прийнято до публікації: 16.01.2018 р.*